DEN DANSKE ØKONOMISKE SITUATION

Den danske økonomi er blevet mærkbart forbedret i 1. halvår 1963 og synes nu at befinde sig i en ligevægtssituation, karakteriseret ved høj beskæftigelse, stabile priser, en stærkt forbedret handelsbalance og – ikke mindst som følge heraf – en lettelse i de stramme likviditetsforhold, der har været fremherskende det sidste års tid.

Dette indtryk bekræftes af oplysningerne om den samlede betalingsbalance i 1. halvår.

Det fremgår af tabellen, at den indtrufne forbedring i hovedsagen skyldes eksportstigningen. Bemærkelsesværdigt er det dog, at importen, der er

TABEL 1.

Betalingsbalancen 1. halvår mio. kr.

	1. kvt.		2. kvt.		1. halvår	
	1962	1963	1962	1963	1962	1963
Vareimport i alt[1]) (c.i.f.), ...	3533	3395	3545	3770	7078	7165
incl. udgifter vedr. søfragt på:						
danske skibe	35	30	30	30	65	60
udenlandske skibe	160	160	165	170	325	330
Ialt udg. vedr. søfragt	195	190	195	200	390	390
Vareimport i alt (f.o.b.).....	3338	3205	3350	3570	6688	6775
Vareexport i alt (f.o.b.)	2754	3020	2744	3295	5498	6315
Nettovareexport (f.o.b.)	−584	−185	−606	−275	−1190	−460
Fragtindtægter, netto	125	130	125	120	250	250
Rejseindtægter, netto	6	−10	27	46	33	36
Renter, udbytter, netto	–	−5	−5	−15	−5	−20
Øvrige vare- og tjenesteposter, netto	60	65	55	70	115	135
Ændring i nettostilling o. f. udl.	−393	−5	−404	−54	−797	−59
heraf: Nationalbanken	−75	50	47	415	−28	465
Private banker	−14	261	−215	17	−229	278
Stat og kommuner ...	−59	−278	−129	−309	−188	−587
Private vks. i. øv.	−120	90	−140	−50	−260	40
Mangler	−125	−128	33	−127	−92	−255

[1]) Tallene omfatter special- og transithandel mellem Danmark, Færøerne, Grønland og udlandet samt import og export af ikke-monetært guld, medens handelsstatistikkens tal alene omfatter Danmarks udenrigshandel, excl. handel med ikke-monetært guld.

vokset ret kraftigt gennem de seneste år, i årets første halvdel kun er steget med ca. 1 %. Tjenestebalancen er stort set uændret, idet en stigning i rentebetalingerne til udlandet er blevet opvejet af en øget indtjening på balancens øvrige poster. Den samlede betalingsbalance, der i 1. halvår 1962 forringedes med ca. 800 mio. kr., viser en tilbagegang på kun ca. 60 mio. kr. i første halvdel af indeværende år. Som følge af denne udvikling har såvel nationalbanken som de private banker kunnet forbedre deres nettostilling over for udlandet ganske væsentligt, hvorimod statens og kommunernes nettogæld er blevet forøget ved omfattende låntagning.

Bag den ændrede økonomiske situation ligger imidlertid en række modgående tendenser, således at man ikke med sikkerhed tør sige, om den opnåede forbedring vil kunne fastholdes.

Denne problemstilling er emnet i den sidst afgivne redegørelse (af 18. sept.) fra formandsskabet for Det økonomiske Råd. Der foretages heri dels en gennemgang af udviklingen siden det økonomisk-politiske forlig i maj-juni sidste år, dels en vurdering af de ekspansive og kontraktive kræfter, der formodes at ville være afgørende for det økonomiske forløb i de nærmest følgende måneder.

Efter at have omtalt hovedpunkterne i udviklingen – forbedringen af handelsbalancen, stabiliseringen af priserne og det formindskede pres på arbejdsmarkedet – understreges det, at en tilfredsstillende forklaring på den hurtige stabilisering næppe kan gives på indeværende tidspunkt. Den internationale højkonjunktur har muliggjort en kraftig stigning i industrieksporten, samtidig med at prisstigninger og lempeligere importvilkår har medført en gunstigere udvikling af landbrugseksporten, end man kunne forvente. Af betydning for den indenlandske efterspørgsel har især været den finansielle stramning, der indledtes med den uændrede udskrivningslov og siden blev udbygget med omsen og den skærpede regulering af byggeriet. Den kontraktive virkning af disse foranstaltninger er i årets første måneder blevet forstærket gennem virkningen på beskæftigelsen – især i byggefagene – af den langvarige frostperiode. Som følge heraf er der indtrådt et fald såvel i den indenlandske omsætning som i vareimporten, hvilket har begunstiget eksporten i form af ledig produktionskapacitet, »idet det næppe havde været muligt at imødekomme den udenlandske efterspørgsel i det omfang, der er sket, såfremt den hidtidige stigning i det indenlandske forbrug og i investeringerne var blevet opretholdt«.

Det er imidlertid et bemærkelsesværdigt træk ved redegørelsen, at udviklingen ikke i hovedsagen betragtes som en følge af den førte politik. »Efter de foregående års kraftige stigning i erhvervenes investeringer og i indkøbene af varige forbrugsgoder må man regne med, at der på begge områder er indtrådt en selvstændig dæmpning af efterspørgslen. Denne udvikling er blevet forstærket gennem den økonomiske politik.« Der er her

tale om en vekselvirkning mellem forbrug og investering, idet den lavere forbrugsefterspørgsel har fremkaldt »en nedjustering af investeringsplaner og investeringsaktivitet«. Der henvises i denne forbindelse til den nylig publicerede undersøgelse af virksomhedernes investeringsplaner for sidste halvdel af indeværende år. Som omtalt i »Økonomi og politik« nr. 2, side 128, viste undersøgelsen totalt et fald på ca. 20 % sammenlignet med sidste års investeringsniveau.

På baggrund af det historiske forløb foretages en vurdering af de impulser, der skønnes at ville være afgørende for udviklingens retning i de kommende måneder.

Den internationale højkonjunktur ventes at ville fortsætte, ikke mindst i lyset af den opgang, der langsomt synes at gøre sig gældende i de angelsaksiske lande. I forbindelse med den stabilisering af omkostningsforholdene, der er sket herhjemme, skulle dette muliggøre en fortsat stigning i industrieksporten, om end næppe af samme størrelse som i 1. halvår. Heller ikke for landbrugseksportens vedkommende regner man med nogen væsentlig forringelse af afsætningsforholdene. Derimod må importen antages at vokse noget kraftigere i den resterende del af året, således at der for året som helhed bliver tale om en noget større vækst end den beskedne stigning på på 1 %, der har kunnet konstateres i 1. halvår. Da imidlertid høstudsigterne tegner ret lyse, hvorved importbehovet af foderstoffer m. v. reduceres, regner formandsskabet med, at der også fremover vil være nogenlunde lige-vægt på den samlede betalingsbalance.

Såvel den forøgede eksportindtjening som den nylig gennemførte diskontonedsættelse[1]) vil virke stimulerende på den indenlandske aktivitet. Hertil kommer iværksættelsen af øget offentligt byggeri i efterårsmånederne samt lempelser af byggerestriktionerne for mindre ombygnings- og reparationsarbejder. Endelig udbetaltes pr. 1. sept. en dyrtidsportion som kompensation for tabte pristalspoints, svarende til en lønforhøjelse på ca. 3/4 %.

I kontraktiv retning virker stramningen af finanspolitikken, der sætter ind med den bundne opsparing[2]), samt den fortsatte nedgang i industriens investeringsaktivitet. Hertil kommer væksten i arbejdsstyrken, hvis beskæftigelse vil kræve en vis ekspansion. Det nævnes endelig, at man ikke ud fra stabiliseringen af prisniveauet kan slutte, at lønglidningen er ophørt, »idet en eventuel ny lønglidnings prismæssige virkninger kan være blevet opvejet gennem en ringere fortjeneste i erhvervslivet som følge af prisregulering og hårdere konkurrence«. På denne baggrund, konkluderer formandsskabet,

[1]) Nationalbankens diskonto blev den 19. august nedsat fra 6½ til 6 procent, og den 12. november til 5½ procent.

[2]) I slutningen af oktober vedtog folketingen et ændringsforslag fra finansministeren, ifølge hvilket der sker en tidsmæssig forskydning i indbetalingen af den bundne opsparing. Dette medfører, at kun ca. 350 mio. kr. af det samlede beløb på 520 mio. kr. vil blive indbetalt i indeværende finansår.

»er det ikke uden videre givet, at det ved en fastholdelse af den stramme økonomiske politik vil være muligt at opretholde den indeværende, stadig meget høje beskæftigelse«. Denne pessimistiske – om end hypotetisk formede konklusion – kan måske umiddelbart forekomme lidt overraskende, men må ses i lyset af det indledningsvis nævnte synspunkt, at der, bortset fra virkninger af den økonomiske politik, er tale om selvstændige tendenser i økonomien til en konjunkturnedgang.

Som retningslinier for en ændret politik i tilfælde af konjunkturtilbageslag fremsætter formandsskabet følgende:

1. » . . . Frem for foranstaltninger, der énsidigt påvirker byggeaktiviteten, må man i givet fald foretrække lempelser, der sikrer en bedre udnyttelse af produktionsmulighederne i almindelighed. Dette kan opnås ved ændringer i penge- og finanspolitikken, og det fortsat høje renteniveau her i landet taler formentlig for, at det særlig bliver en lempelse i pengepolitikken, der kommer i betragtning.

2. En eventuel lempelse af den stramme penge- og finanspolitik må ske . . . under hensyntagen også til de virkninger, som en lempelse kan få på det videre økonomiske forløb i 1964. Det må herved erindres, at der fra marts 1964 i hvert fald sker en forhøjelse af lønindkomsterne på et par procent . . ., og man kan ikke udelukke, at januarpristallet kan udløse en ny dyrtidsregulering af lønningerne. Endvidere sker der til foråret en automatisk lempelse af finanspolitikken derved, at den bundne opsparing kun vedrører indeværende finansår.

3. Endelig bør en lempelse af den økonomiske politik kun finde sted inden for de snævre grænser, som sættes af hensynet til at bevare konkurrenceevnen over for udlandet og opretholde den balance, der nu synes at præge økonomien. Bevarelse af løn- og prisstabilitet må derfor være en forudsætning for at foretage en forsigtig tilpasning af den stramme økonomiske politik, hvis udviklingen i beskæftigelsen i de kommende måneder skulle gøre en sådan tilpasning ønskelig«.

Der kan næppe siges i de senest forløbne måneder at være fremkommet oplysninger, som indicerer en definitiv bevægelse bort fra denne balancesituation.

Beskæftigelsen ligger fortsat højt, omend ledigheden såvel procentuelt som absolut ligger en smule over sidste års niveau. Den er dog fremdeles lavere end for to år siden. Den meget betydelige stigning i arbejdsmændenes ledighed i oktober måned skyldes især vejrforholdene. Desuden har der i månedens sidste del været tale om nogen stigning i arbejdsløsheden inden for jern- og metalindustrien.

I tredie kvartal har såvel antallet af beskæftigede i industrien som antallet af arbejdstimer været ca. 4 % lavere end i 1962. Nedgangen er noget større inden for produktionsmiddelindustrien end inden for konsumvare-

TABEL 2.

Den gennemsnitlige ledighed efter de ugentlige opgørelser.

1000 ledige.

	2. kvt.		juli		aug.		sept.		okt.	
	1962	1963	1962	1963	1962	1963	1962	1963	1962	1963
Arbejdsmænd	8.6	12.3	3.6	4.5	5.7	5.2	8.7	5.1	6.5	9.5
Byggefag	0.1	0.6	0.0	0.0	0.2	0.1	0.1	0.1	0.1	0.3
Andre mænd	2.3	3.7	1.3	2.0	1.6	2.4	2.4	3.2	3.2	4.3
Kvinder	1.9	2.3	1.0	1.3	1.2	1.4	1.4	1.7	1.7	2.4
Ialt	12.9	18.9	5.9	7.8	8.5	9.1	12.7	10.1	11.5	16.6

industrien[3]. Forskellene mellem de enkelte industrier er ikke store. Typisk er der tale om en beskæftigelsesnedgang på 4–5 %, dog noget større for fodtøjs- og beklædningsindustrien og for træ- og møbelindustrien. Derimod er beskæftigelsen nogenlunde uændret inden for papirindustrien, nærings- og nydelsesmiddelindustrien samt tekstilindustrien. Opgørelsen er baseret på oplysninger fra større virksomheder, hvilket måske giver en svag overvurdering af beskæftigelsesnedgangen.

TABEL 3.

Indeks for industriens beskæftigelse.

1955 = 100.

	1. kvt.		2. kvt.		3. kvt.	
	1962	1963	1962	1963	1962	1963
Antal arbejdstimer:						
Næringsmiddelind.	109	108	117	118	108	107
Tekstilind.	96	90	93	86	76	76
Fodtøj, beklædn.	108	102	104	96	85	80
Træ, møbler	116	112	117	110	104	96
Papir, grafisk ind.	112	112	111	113	100	102
Kemisk ind.	105	100	104	102	93	88
Sten-, ler- & glasind.	100	92	113	106	107	103
Jern- & metalind.	130	128	130	123	110	104
Transportmiddelind.	119	114	117	111	101	97
Anden industri	123	124	123	120	107	103
Konsumvareind.	110	108	111	108	97	94
Prod.middelind.	122	118	124	117	108	102
I alt	115	112	117	112	102	98
Antal beskæftigede i alt .	121	119	122	118	123	118

Dette stemmer overens med oplysningerne om ordrebeholdninger og om industriens omsætning. Inden for samtlige brancher af jern- og metalin-

[3]) En del af denne nedgang er sæsonmæssig, idet beskæftigelsesindekset ikke er korrigeret for ferier.

dustrien var ordrebestanden pr. 1. juli i år lavere end sidste år på samme tidspunkt. For flertallet af brancher svarede ordrebestanden til ca. 1 kvartals beskæftigelse[4]), for maskinfabrikkernes og de elektromekaniske fabrikkers vedkommende noget mere, og jernskibsværfternes ordrebeholdning dækkede over 3 kvartalers beskæftigelse. Betragter man imidlertid den del af ordrerne, der skønnes at ville komme til udførelse i juli kvartal, dækker denne kun i få tilfælde et fuldt kvartals beskæftigelse. Variationerne mellem de forskellige brancher er i øvrigt betydelig. Industriens omsætning i 1. halvår i år ligger totalt et par procent højere end i samme periode i fjor, med en lidt kraftigere stigning i salget af egne varer og en lidt svagere stigning i videresalget af indkøbte produkter. Når hensyn tages til den i mellemtiden indtrufne prisstigning, er den samlede produktion derfor næppe ændret væsentligt. Betragtes de enkelte industrier, er billedet dog mere nuanceret. For en lang række industrier har der været tale om stigninger på 0–5 %, men for f. eks. næringsmiddelindustrien, lædervareindustrien (excl. fodtøjsind.), olie- og kulprodukter samt den grafiske industri har stigningen andraget omkring det dobbelte. Møbelindustriens omsætning er gået lidt tilbage (ca. 3 %). Et noget kraftigere fald er indtrådt for sten-, ler- og glasindustrien (ca. 6 %), men er især udtalt for transportmiddelindustrien (16 %).

TABEL 4.

Industriens omsætning[1]).

mio kr.

	1. kvt.		2. kvt.		1. halvår	
	1962	1963	1962	1963	1962	1963
Omsætning[2]):						
Egne varer .	5.180	5.325	5.639	5.733	10.819	11.058
I alt	5.714	5.858	6.276	6.343	11.990	12.201

[1]) Opgørelsen bygger på indberetninger fra ca. 4.600 industrivirksomheder, dækkende ca. 95 % af den samlede industriproduktion. Beløbene er opgjort netto for skatter og omsætningsafgifter.
[2]) Excl. exportslagterier.

Byggeaktiviteten har i 1. halvår i år ligget en del lavere end i samme periode sidste år og med nedgangen overvejende koncentreret i årets første måneder. For påbegyndelsernes vedkommende var der tale om et fald på i alt 24 %. Som følge af regeringens beslutninger om at udskyde iværksættelsen af nyt offentligt byggeri til efter den 1. september var nedgangen især kraftig på dette område. Også for det regulerede kontorbyggeri var der tale om et betydeligt fald. Derimod lå påbegyndelserne inden for fabriks- og værkstedsbyggeri kun en smule under sidste års niveau, og for landbrugets avlsbygninger var der tale om en ret kraftig stigning. Fuldfø-

[4]) Ordrebeholdninger opgøres som et indeks over antal arbejdstimer med 1961 gns. som basis.

relserne lå kun ca. 1 % lavere end sidste år, også her med en langt kraftigere nedgang for det regulerede byggeri. Dette har betydet, at det igangværende byggeri er blevet reduceret med ca. 3 %. Fordelt på geografiske områder afspejler byggeaktiviteten omfanget af den offentlige regulering, således at der for byområdernes vedkommende var tale om en nedgang, og for landkommunernes vedkommende om en mindre stigning.

TABEL 5.

Byggevirksomheden i 1. halvår.

Stigning eller fald fra 1. halvår 1962 til 1. halvår 1963.

	Påbegyndelser		Fuldførelser		Igangværende	
	1000 m²	%	1000 m²	%	1000 m²	%
Beboelsesejendomme	−475.6	−24.6	79.3	5.6	−186.1	−5.1
Erhvervsejendomme	−77.2	−6.6	−52.1	−5.6	237.3	12.2
heraf: Fabriker m. v.	−20.0	−3.3	−26.5	−5.2	217.7	19.6
Avlsbygn.	40.3	25.6	1.0	1.2	33.5	25.2
Kontorbygn.	−80.8	−36.3	−37.9	−24.0	−22.6	−5.2
Andre	−16.7	−9.2	11.3	6.2	8.7	3.3
Ikke-erhvervsejend.	−310.3	−70.2	−46.0	−14.5	−271.3	−23.3
heraf offt. ejede	−244.3	−76.9	−34.0	−14.0	−224.0	−23.8
Ialt	−863.1	−24.3	−18.8	−0.7	−220.1	−3.3

Specielt for boligbyggeriets vedkommende var antallet af lejligheder under opførelse medio året, i alt 36.845, af nogenlunde samme omfang som i 1961, men noget lavere end sidste år.

Som helhed synes tallene at vidne om, at den stigning i byggeaktiviteten, der satte ind i april synes at skulle fortsætte, således at man i den nærmeste fremtid kan regne med nogenlunde fuld beskæftigelse inden for området. Denne tendens vil som nævnt blive forstærket gennem iværksættelse af øget offentligt byggeri. Hertil kommer de for nylig indførte lempelser i reguleringen af mindre reparations- og ombygningsarbejder.

Det offentlige byggebudget[5]) for 3-års perioden 1963/64 til 1965/66 omfatter byggearbejder til et samlet beløb på ca. 2075 mio. kr. Heraf påregnes i 1963/64 igangsat arbejde til en samlet udgift på omkring 650 mio. kr., af hvilken ca. 150 mio. kr. antages at ville blive afholdt i indeværende finansår. Af dette beløb vedrører ca. 55 mio. kr. statens egne arbejder, ca. 59 mio. kr. arbejder med statstilskud og ca. 40 mio. kr. arbejder, hvortil der ikke ydes statstilskud. Pr. 1. april var der offentligt byggeri i gang til

[5]) Budgettet omfatter staten, kommunerne samt visse koncessionerede virksomheder. Uden for budgettet falder byggeri på Færøerne og Grønland, NATO-finansierede anlæg samt visse typer af socialt byggeri. De samlede offentlige byggeudgifter udgør ca. 25 % af de offentlige investeringer og ca. 5–6 % af de samlede investeringer i landet.

et beløb af ca. 1500 mio. kr. Udgiften ved fortsættelsen af disse arbejder i indeværende finansår anslå stil ca. 450 mio. kr.

Den forbedring af landbrugets indtjeningsforhold, der kunne konstateres i 1. halvår synes at skulle fortsætte. Der var for perioden under ét tale om en stigning i værdien af den animalske produktion på ca. 7 %, medens de producerede mængder totalt viste et fald på knapt 1 %. For månederne juli og august under ét var produktionsværdien ca. 140 mio. kr. eller godt 12 % større end i 1962, medens produktionsmængden viste et fald på ca. 9 %. For ostevarer var der tale om en værdistigning på ca. 30 % mod en mængdestigning på ca. 7 %. For okse- og kalvekød m. v. var de tilsvarende procenter 9 resp. 3 %, og for svinekød og flæsk 15 resp. 4 %. Smørproduktionen var ca. 14 % mindre og værdien ca. 4 % større end i samme periode i 1962. De hidtil fremkomne oplysninger om prisudviklingen i september og oktober tyder på, at priskonjunkturen for landbrugets varer vil fortsætte, dog måske med et mindre fald for okse- og kalvekød m. v.

I en nylig offentliggjort undersøgelse over landbrugets priser og omkostninger i høståret 1962/63 når Landøkonomisk Driftsbureau til det resultat, at der for samtlige produkter gennemsnitligt har været tale om en stigning på ca. 11 % i forhold til foregående høstår, mod en stigning på ca. 6 % fra høståret 1960/61 til 1961/62. Prisudviklingen for de vegetabilske produkter viser dog en stigning på ca. 16 % fra 1961/62 til 1962/63 mod ca. 9 % for husdyrproduktionens vedkommende. Hovedelementerne bag denne fremgang har været de særlige pristillæg i medfør af hjemmemarkedsordningen, udlodningerne fra kornudligningsfonden som tillæg til noteringerne for æg og fjerkræ, prisstigninger på eksportmarkederne, især det engelske baconmarked, samt visse lempelser i importreguleringen, især i Italien. Også på omkostningssiden er der sket prisstigninger, for foderstoffer således gennemsnitligt ca. 7 %, for maskiner og redskaber ca. 3 % og byggematerialer 7–15 %. Endelig er arbejdslønningerne steget med 9–17 %. På denne baggrund og under hensyntagen til den store høst i 1962 regner driftsbureauet med nogen bedring i landbrugets driftsresultat i det forløbne høstår.

Den tendens til stagnation i detailomsætningen, der var fremherskende i 1. halvår, synes i juli-august at være blevet lidt afsvækket. Totalt lå omsætningsværdien ca. 5 % højere end i samme periode sidste år, dog med en stigning på 8 % for nærings- og nydelsesmidler – i et vist omfang udtryk for de forhøjede landbrugspriser – 3 % for beklædningsvarer og endelig en nedgang på 7 % for andre forbrugsvarer, hvilket formentlig afspejler de ekstraordinære store indkøb forud for omsens indførelse sidste år. Således er tilbagegangen især udtalt for radio- og fjernsynsapparater samt møbler og tæpper. Set i forhold til de foregående måneder viser omsætningen dog i alle tilfælde en stigning. Når man tager i betragtning, at prisudviklingen

TABEL 6.

Detailomsætningsindeks.

1961 gns. = 100.

	1. halvår		juli-aug.	
	1962	1963	1962	1963
Nærings-og nydelsesmidler .	105	116	116	127
Beklædning m. v.	100	101	108	111
Andre forbrugsvarer	102	100	126	117
I alt	104	110	116	122

i år har været ret stabil, må man formentlig regne med, at der er sket nogen forbedring i handelens indtjening.

Vareimporten synes langsomt på vej mod en normalisering. Ganske vist lå den i juli måned ca. 15 % eller 236 mio. kr. under 1962-niveauet, men det må tages i betragtning, at importen i denne måned sidste år har unormalt høj som følge af hamstringsprægede indkøb forud for omsens indførelse. Alene nedgangen i importen af motorkøretøjer andrager ca. 106 mio. kr., og for maskiner og instrumenter er der tale om en nedgang på ca. 20 mio. kr.

For kvartalet som helhed var importen knap 6 % mindre end sidste år, men dog 18 % større end i 1961. Importen af landbrugsråstoffer var af omtrent samme omfang som i 1961 og kun ca. 20 mill. kr. mindre end i 1962. Der er således sket en forøgelse af importen af andre varer end korn m. v., der for kvartalet under ét var ca. 140 mill. kr. mindre end i samme periode sidste år. Importen af råvarer til industrien er kun steget med ca. 4 % i forhold til 1961 og kun med ca. 2 % i forhold til 1962. Den beskedne stigning skyldes bl. a. en nedgang i importen af jern og stål. Nedgangen i brændselsimporten skyldes et fald i importen af flydende brændsel på ca. 36 mill. kr. Bag importnedgang af forarbejdede varer ligger som nævnt en meget betydelig nedgang i importen af motorkøretøjer og maskiner. Sammenlignet med 1961 er der dog tale om en stigning på omkring 26 %. Importen af nærings- og nydelsesmidler har været en smule mindre end sidste år, men ligger dog ca. 34 % højere end i 1961.

TABEL 7.

Vareimport mio. kr.

	1. halvår		juli		aug.		sept.	
	1962	1963	1962	1963	1962	1963	1962	1963
Råstoffer til landbruget ...	679	571	167	94	109	73	84	65
Råstoffer til industrien ...	1544	1485	294	293	259	260	277	292
Brændsel	842	934	133	153	159	142	159	136
Forarbejdede varer	3572	3670	840	673	529	580	574	610
Nærings- og nydelsesmidler	393	460	92	77	75	69	67	73
Ialt	7030	7124	1526	1290	1131	1124	1161	1176

For eksportens vedkommende var der i juli kvartal tale om en stigning på 442 mio. kr. eller ca. 16 % i forhold til sidste år og en stigning på ca. 22 % i forhold til 1961. Af den samlede stigning vedrører ca. 145 mio. kr. landbrugseksporten, især eksporten af svinekød, flæsk m. v. (ca. 87 mio. kr.) og okse- og kalvekød m. v. (ca. 34 mio. kr.) Skibsleverancerne har fremdeles spillet en væsentlig rolle. For kvartalet under ét var eksporten af transportmidler ca. 130 mio. kr. større end sidste år, hvoraf skibsleverancerne udgjorde knap 120 mill. kr. Maskineksporten er i forhold til 1962 kun steget med ca. 35 mill. kr. eller omkring 7 %. I forhold til 1961 er der dog tale om en stigning på ca. 28 %. Den noget svagere stigningstakt afspejler formentlig i et vist omfang en ændring i den udenlandske konjunktur, der nu i højere grad synes at domineres af offentligt og privat forbrug, og i mindre grad af investeringsefterspørgsel. Også for metalvareeksporten var væksten i forhold til 1962 ringe, men for de fleste andre industriprodukter er der fremdeles tale om en kraftig ekspansion.

TABEL 8.

Vareexport mio. kr.

	1. halvår		juli		aug.		sept.	
	1962	1963	1962	1963	1962	1963	1962	1963
Landbrugsvarer	2888	3100	453	481	458	480	396	491
Fiskeprodukter	216	244	41	43	40	42	48	45
Nærings- og nydelsesmidler	82	107	17	21	18	18	18	23
Oliekager, olie m. v.	139	145	25	28	26	28	21	26
Medicinalvarer	85	84	15	16	12	13	16	16
Andre kemiske produkter	169	209	25	32	25	33	39	39
Maskiner, instrumenter	871	1058	173	180	144	166	183	189
Møbler	75	86	12	15	13	16	15	20
Andre trævarer	69	79	12	14	12	14	13	18
Teketil og beklædning	181	219	25	26	32	41	36	48
Transportmidler	184	389	28	92	8	38	22	60
Metalvarer	151	184	26	30	25	28	34	43
Andre varer	343	362	55	59	61	72	70	84
I alt	5453	6266	907	1037	876	987	901	1102

Som følge af den fortsatte forbedring af handelsbalancen er der sket en stadig forbedring af landets valutastilling. For juli kvartal andrager denne for nationalbanken og de private banker under ét ca. 530 mio. kr., der kun i ringe omfang kan henføres til offentlig låntagning i udlandet[6]). Tallene giver formentlig en svag overvurdering af den indtrådte forbedring, idet de ikke er korrigeret for en eventuel forøgelse af den private gældsstiftelse i udlandet.

[6]) I juli kvartal er der kun indgået ca. 55 mio. kr. som provenu af offentlige lån i udlandet.

TABEL 9.

Nettovalutabeholdning pr. 1. oktober.

	1961	1962	1963
Nationalbanken	1.206	1.158	2.136
De private banker	−36	−312	−171
I alt	1.170	846	1.965

I oktober måned er der sket en yderligere forbedring af valutastillingen med ca. 90 mio. kr. for nationalbanken og de private banker under ét. Heraf skyldes ca. 25 mio. kr. indgået provenu af offentlige lån i udlandet.

På baggrund af den meget betydelige forbedring af handels- og betalingsbalancen og den heraf afledte likviditetsforbedring har nationalbanken i to tempi, pr. 19. 8. og pr. 12. 11., nedsat diskontoen fra 6,5 til 5,5 %. Der er fra bankens side blevet fremhævet, at nedsættelsen var blevet gennemført, dels fordi den nu indtrufne forbedring i så høj grad skyldes en eksportstigning, medens importnedgangen tidligere oftest havde været udslaggivende, og dels fordi forbedringen i valutastillingen var fortsat også efter ophøret af den offentlige lånoptagelse i udlandet. Endelig tydede oktoberpristallet på en nogenlunde stabil prisudvikling[7]).

Den forøgelse af likviditeten, der gjorde sig gældende i 1. halvår af 1962 – i hovedsagen som følge af, at forringelsen af valutastillingen blev mere end kompenseret af nedgangen i statens kassemæssige stilling – ophørte omkring midten af året, og blev i årets sidste del som følge af den kraftige forøgelse af statens kasseoverskud afløst af en mærkbar nedgang. Trods store opkøb af obligationer fra nationalbankens side – i perioden september–december 1962 opkøbtes obligationer til en kursværdi af ca. 375 mio. kr. – faldt kurserne dog med 3–4 points, svarende til en stigning i den effektive rente på lidt under 1/2 %. Den beskedne kursstigning, der var indtruffet i 1. halvår, blev herved neutraliseret, og ved årets udgang svarede renteniveauet nogenlunde til niveauet ved årets begyndelse, dog synes den ret store nytilgang af højtforrentede obligationer at have medført et lidt lavere kursniveau for denne gruppes vedkommende.

Kreditefterspørgslen var året igennem betydelig, og bankernes udlån voksede med næsten 14 %, medens indlånene steg med ca. 9 %. Denne ekspansion synes især at være blevet finansieret ved en forøgelse af bankernes gæld til udlandet, der i løbet af året voksede med omkring 500 mio. kr., medens deres nettogæld til nationalbanken voksede med ca. 100 mio. kr. I begyndelsen af indeværende år indtrådte en vis forbedring af likviditeten, dels som følge af den lavere aktivitet, dels som følge af det mindre udbud af obligationer fra byggeriet. Endelig aflastede den forøgede låntag-

[7]) Fra juli til oktober steg pristallet fra 100,9 til 101,4.

ning i udlandet i et vist omfang det indenlandske kapitalmarked. Efter en mindre tilbagegang ved begyndelsen af 2. kvartal, hvor byggeaktiviteten tog stærkt til, fortsatte denne udvikling, styrket af den gunstige handelsbalance, således at der ved kvartalets slutning var indtrådt en meget betydelig forbedring i likviditeten. Bankernes nettogæld til udlandet, der ved udgangen af året androg ca. 600 mio. kr. var ult. juni faldet til omkring det halve, især p. g. a. øgede tilbagebetalinger. Bankernes stilling over for nationalbanken stadig blevet forbedret, et forhold der har givet sig udslag i såvel gældsformindskelse som forøgelse af tilgodehavender. Medens nettogælden ult. 1962 udgjorde ca. 30 mio. kr., var der ved udgangen af august tale om et nettotilgodehavende på omkring 700 mio. kr. Denne betydelige forbedring må ses i lyset af den relativt beskedne stigning i bankernes udlån og obligationsbeholdninger.

Denne udvikling har betydet, at den effektive rente er faldet en del i forhold til niveauet omkring årsskiftet, således at den nu – trods en vis tilvækst i udbudet – for de fleste papirer ligger et par procent lavere end sidste år ved samme tid.

Det er usikkert i hvilket omfang det indtrufne rentefald umiddelbart vil påvirke aktiviteten. Dels synes der generelt at være tale om en noget svagere stigningstakt i økonomien, dels er en betydelig del af byggeriet underkastet direkte regulering, og den af regeringen bebudede liberalisering vil formentlig først gøre sig gældende i større udstrækning i begyndelsen af det nye år.

Når man også fremover må regne med en nogenlunde fuld beskæftigelse hænger det sammen dels med en stabilisering af forbrugsefterspørgselen, dels med en fortsat gunstig eksportkonjunktur og dels med statsfinansernes ekspansive virkning. Ifølge finanslovforslaget stiles der mod et overskud på drifts- og anlægsbudgettet på ca. 510 mio. kr., eller lidt mindre end i det foregående finansår. Samtidig er udgiftsniveauet imidlertid vokset med ca. 1250 mio. kr. Hertil kommer likviditetsvirkningen af statsfinanserne. For første halvdel af indeværende finansår har der været tale om et kasseunderskud på ca. 240 mio. kr. For hele finansåret 1963/64 blev i finansloven budgetteret med et kasseoverskud på ca. 500 mio. kr., et tal der dog vil være påvirket af de seneste ændringer vedrørende opkrævningen af den bundne opsparing.

H. K.
16. 11. 1963.